

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ВРЯДУВАННЯ»

Ступінь освіти	доктор філософії
Спеціальність	281 Публічне управління та адміністрування
Освітня програма	Публічне управління та адміністрування
Тривалість викладання	2 рік / 3-й семестр / 7, 8 чверть
Кількість кредитів	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Заняття:	
лекції:	2 години на тиждень
практичні:	2 години на тиждень
Мова викладання	українська

Кафедра, що викладає: Державного управління і місцевого самоврядування (ДУМС)

Викладач:

Прокопенко Леонід Львович
д.держ.упр., професор, професор кафедри
[Персональна сторінка](#)

E-mail: Prokopenko.L@nmu.one

1. Анотація до курсу

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом створює нові стратегічні перспективи для поглиблення євроінтеграційних процесів у нашій державі і ставить на порядок денний необхідність детального вивчення еволюції та сьогодення європейської інтеграції, європейського досвіду публічного управління.

Під час вивчення цієї дисципліни Ви ознайомитеся із ключовими питаннями історії та теорії європейської інтеграції, витоками сучасної європейської цивілізації, еволюцією ідеї європейської єдності, етапів європейської інтеграції, роллю ЄС як глобального актора, основними складовими правового та інституційного устрою ЄС, природою права ЄС, сутністю та змістом європейського врядування, спільних політик ЄС. У Вас буде можливість розвинути навички аналізу інтеграційних процесів у Європі та Європейському Союзі та робити висновки щодо їх впливу на геополітичне становище України, застосування сучасного теоретико-методологічного інструментарію для аналізу публічного управління та адміністрування в ЄС, адаптації європейського досвіду до умов України.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про ключові питання європейського інтеграційного процесу і здатність застосовувати усталені практики системного аналізу у межах освітньо-наукової програми.

Завдання курсу:

– **знати і розуміти:** базову термінологію європейської інтеграції, основи і принципи європейської інтеграції, етапи розвитку європейської ідеї, історію створення, розвитку та тенденції розвитку Європейського Союзу, переваги, недоліки та основні етапи процесу приєднання країни до Європейського Союзу, вплив глобалізаційних процесів на розвиток ЄС та України, ключові питання історії та теорії європейської інтеграції, витоки сучасної європейської цивілізації, еволюцію ідеї європейської єдності, етапи європейської інтеграції, роль ЄС як глобального актора, основні складові правового та інституційного устрою ЄС, природу права ЄС, сутність та зміст європейського врядування, спільних політик ЄС;

– **вміти:** *аналізувати* інтеграційні процеси у Європі та Європейському Союзі та робити висновки щодо їх впливу на геополітичне становище України, визначати місце України в сучасних європейських процесах, робити прогнози щодо оптимального вибору євроінтеграційних кроків України на коротко-, середньо- і довгострокову перспективу, *аналізувати* політику європейської інтеграції та пропонувати напрями її вдосконалення, практично *застосовувати* ідеї та принципи європейської інтеграції у предметній сфері власного дослідження, *аргументувати та обґрунтувати* авторську позицію, *генерувати* інноваційні ідеї щодо адаптації європейського досвіду у предметній сфері власного дослідження.

3. Результати навчання

Дисциплінарні результати навчання:

– оволодіти загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору;

– набувати універсальні навички дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, володіти загальнонауковою термінологією;

– засвоювати загальні основні концепції, розуміти основні теоретичні і практичні проблеми, історію розвитку та сучасного стану наукових знань за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для третього (доктор філософії) освітньо-наукового рівня вищої освіти;

– здобувати глибинні знання за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для третього (доктор філософії) освітньо-наукового рівня вищої освіти;

– організувати творчу діяльність, роботу над науковими та іншими джерелами, виконувати незалежні оригінальні і придатні для опублікування дослідження у сфері публічного управління та адміністрування, а також дотичних предметних областей; дотримуватися принципів наукової етики та цінностей різноманітності та соціальної справедливості;

– продемонструвати наукову грамотність, що включає в себе розуміння наукового методу, кількісні та якісні методи дослідження, здатність оцінювати наукову літературу та критично застосовувати теорії, методології, закономірності, закони та принципи для вирішення фундаментальних проблем у сфері публічного управління та адміністрування, а також дотичних предметних областей, проводити критичний аналіз публікацій із різних наукових, професійних та освітніх джерел у сфері публічного управління та адміністрування, виявляти теоретичні та практичні проблеми, протиріччя і невирішені раніше задачі (проблеми) або їх складові, а також дискусійні питання в цій сфері;

– ініціювати нові ідеї, забезпечувати їх реалізацію в професійній діяльності; виявляти, ставити та вирішувати проблеми і задачі сучасної науки публічного управління та адміністрування та практики реалізації наукових досягнень;

– застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання конкретних проблем публічного управління та адміністрування; виокремлювати стратегічні пріоритети управління суспільством,

державою, територіальними утвореннями та іншими людськими колективами з урахуванням загально цивілізаційних цінностей, трендів розвитку і світового досвіду, розробляти та реалізовувати заходи щодо адаптації та впровадження кращих вітчизняних та зарубіжних практик діяльності органів публічного управління та інших організацій публічної сфери).

4. Структура курсу

Тижні	Тематика занять	Вид занять	Ресурси	Оцінка
1	Вступ до курсу Мета, завдання, результати Політика курсу Навчальні матеріали Система та критерії оцінювання	Лекція	Силабус Презентація курсу Методичні рекомендації Рекомендовані джерела ККР для проведення заліку	–
	Тема 1. Європейський інтеграційний процес: еволюція європейської ідеї		Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Семінарське заняття за темою 1. Європейський інтеграційний процес: еволюція європейської ідеї	Семінарське заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-10
2	Тема 2. Європейський інтеграційний процес: теоретичне осмислення	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	0-5
	Семінарське заняття за темою 2. Європейський інтеграційний процес: теоретичне осмислення	Семінарське заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-10
3	Тема 3. Європейський інтеграційний процес: основні етапи розвитку	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела Спеціалізовані веб-ресурси	–
	Практичне заняття за темою 3. Європейський інтеграційний процес: основні етапи розвитку	Практичне заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	–
4	Тема 4. ЄС як глобальний актор	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
5	Тема 5. Інституційна та правова система ЄС	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Семінарське заняття за темою 5. Інституційна та правова система ЄС	Семінарське заняття	Методичні рекомендації Спеціалізовані веб-ресурси	0-10
6	Тема 6. Спільні політики ЄС	Лекція	Презентація за темою Рекомендовані джерела	0-5
	Семінарське заняття за темою 6. Спільні політики ЄС	Практичне заняття	Презентації здобувачів	0-40
7	Підведення підсумків вивчення дисципліни	Практичне заняття	Силабус ККР для проведення заліку Анкети у MS Forms	–

Індивідуальне завдання «Європейський досвід публічного управління» має висвітлювати європейський досвід публічного управління за темою дисертаційного дослідження.

Воно повинно відповідати певним вимогам. По-перше, воно має характеризуватися чіткою структурою згідно з визначеним планом. По-друге, індивідуальне завдання повинно логічно висвітлювати питання, яке розглядається. По-третє, воно повинно мати узагальнюючий характер оцінок подій, явищ. По-четверте, характеризуватися чіткою аргументацією висновків з усіх поставлених питань.

Виконання та презентація індивідуального завдання оцінюється за наступними критеріями:

- рівень практичної спрямованості;
- логічність плану;
- повнота й глибина розкриття теми;
- кількість використаних джерел і чіткість посилань на них;

- відображення практичних матеріалів та статистичних даних;
- обґрунтування власної думки слухача з цього питання у вигляді висновку;
- рівень захисту, включаючи якість презентації, рівень відповідей на питання, поставлених в ході обговорення тощо.

Під час презентації і захисту результатів виконання індивідуальних завдань передбачено процедуру peer-assessment (оцінювання з боку інших здобувачів освіти).

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом.

Активованій аккаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Microsoft Office365.

Перевірений доступ з ПК чи мобільного гаджета до застосунків Microsoft Office: Teams, Moodle.

Інстальований на ПК та мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point).

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 8-го кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни **на підставі поточного оцінювання знань** за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та виконання і захисту практичних робіт складатиме не менше 60 балів. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Теоретична частина оцінюється за результатами *участі у дискусіях* під час інтерактивних лекцій, виконанню та *презентації результатів індивідуального завдання*, зміст якого описано у розділі 4 (участь у дискусіях та презентація результатів окремих завдань оцінюється в межах 100 балів відповідно до Загальних критеріїв досягнення результатів навчання для 8-го кваліфікаційного рівня за НРК (доктор філософії)» (див. «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» <https://cutt.ly/1ORACPD>) із подальшим перерахунком відповідно до розподілу балів за окремими темами та завданнями, див. у табл. розділу 4). Загалом за участь у дискусіях і захист результатів виконання індивідуального завдання отримується **максимум 60 балів**.

Практичні роботи (індивідуальні і командні завдання, розподіл балів див. у табл. розділу 4) виконуються під час практичних занять (презентація результатів окремих завдань оцінюється в межах 100 балів відповідно до Загальних критеріїв досягнення результатів навчання для 8-го кваліфікаційного рівня за НРК (доктор філософії)» (див. «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» <https://cutt.ly/1ORACPD>) із подальшим перерахунком відповідно до розподілу балів за окремими темами та завданнями, див. у табл. розділу 4). При несвоєчасному здаванні практичної роботи оцінка знижується вдвічі. У сумі за практичну частину курсу при поточному оцінюванні отримується **максимум 40 балів**.

Отримані бали за теоретичну частину та практичні роботи додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Розподіл максимальної кількості балів за складовими поточного контролю:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
60	40	100

6.3. Критерії оцінювання підсумкової роботи. У випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання (залік)** під час сесії. Якщо здобувач не здав у письмовій формі виконаних індивідуальних завдань (дві практичні роботи), він отримує незадовільну підсумкову оцінку з дисципліни.

Залік проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає запитання з теоретичної та практичної частини курсу. Білет складається з **60 тестових завдань** із чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал (**разом 60 балів**) та **10 тестових завдань** з практичної частини, кожне з запитань оцінюється максимум у 4 бали (**разом 40 балів**), причому:

- 4 бали – відповідність еталону;
- 3 бали – відповідність еталону з незначними помилками;
- 2 бали – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкриті;
- 1 бал – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали за відкриті та закриті тести додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагиату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів) що можуть використовуватися в освітньому процесі. Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням «Положення про систему запобігання та виявлення плагиату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка»: http://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/System_of_prevention_and_detection_of_plagiarism.pdf.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагиат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика.

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щонеділі) поштової скриньки на Office365 та відвідування групи дисципліни у Microsoft Teams.

Рекомендуємо створити профілі та підписатися на сторінку кафедри державного управління і місцевого самоврядування у Facebook: <https://www.facebook.com/kafedra.publicmanagement/>.

Протягом тижнів самостійної роботи обов'язком здобувача вищої освіти є робота у рамках дисципліни дистанційно у застосунку Microsoft Teams та на корпоративній платформі Moodle (www.do.nmu.org.ua).

Усі письмові запитання до викладача стосовно дисципліни мають надсилатися на університетську електронну пошту або до групи у Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перекладання.

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

7.4. Відвідування занять.

Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим.

Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрадженьня, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності.

Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту.

Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи.

Здобувачу вищої освіти, чий стан здоров'я є незадовільним і може вплинути на здоров'я інших здобувачів вищої освіти, буде пропонуватися залишити заняття (така відсутність вважатиметься пропуском з причини хвороби).

Оцінки неможливо отримати під час консультацій або інших додаткових годин спілкування з викладачем. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватися дистанційно - в онлайн-формі, за погодженням з викладачем.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті. Здобувачі вищої освіти має право на зарахування результатів навчання, які отримані у неформальній освіті, за окремими темами або видами навчальної активності із попереднім погодженням з викладачем дисципліни та гарантом освітньої програми. Визнання результатів здійснюється за наявності відповідних сертифікатів.

7.7. Участь в анкетуванні. Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачам вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети (Microsoft Forms Office 365), які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендовані джерела інформації

Базові

1. Баймуратов М.О. Модифікації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції в контексті взаємовідносин ЄС з державами-членами: монографія / М.О. Баймуратов, Ю.С. Хоббі. – Суми: Університетська книга, 2013.

2. Буряк П.Ю. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб. / П.Ю. Буряк, О.Г. Гупало. – К.: Хай-Тек Прес, 2007.

3. Волес В. Творення політики в Європейському Союзі / В. Волес, Г. Волес. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004.

4. Гнидюк Н.А. Розширення ЄС та досвід реформ країн Центрально-Східної Європи у контексті приєднання до ЄС: навч. посіб. / Н.А. Гнидюк, С.В. Федонюк / за заг. ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, О. Рудіка, Л. Прокопенка, В. Стрельцова. – К.: Вид-во Міленіум, 2009.

5. Гоці С. Урядування в об'єднаній Європі / С. Гоці. – К.: К.І.С., 2003.

6. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз: курс європейської інтеграції / Д. Дайнен. – К.: К.І.С., 2006.

7. Дзяд О.В. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України: навч. посіб. / О.В. Дзяд, О.М. Рудік. – К.: Міленіум, 2009.

8. Європейська інтеграція: навч. посіб. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко. – К.: «Центр учбової літератури», 2014.

9. Європейський Союз у ХХІ столітті: функціонування і розвиток. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2016.

10. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 7: Глобалізація та європейська інтеграція / наук.-ред. колегія : І.А. Грицяк (співголова), Ю.П. Сурмін (співголова) та ін.

11. Ковальова О. Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України / О. Ковальова. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003.
12. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. – Режим доступу : <http://www.eurodocs.sdla.gov.ua>.
13. Копійка В.В. Європейський Союз. Історія і засади функціонування: навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко. – К.: Знання, 2009.
14. Кривцова В.М. Теорії та стратегії європейської інтеграції: навч. посіб. / В.М. Кривцова / за заг.ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудіка. – К.: Міленіум, 2009.
15. Методичні вказівки з дисципліни «Європейська інтеграція в умовах глобального врядування» / уклад. : Л.Л. Прокопенко, Н. М. Рудік. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018.
16. Мудрий Я. Словник-довідник термінів з європейської інтеграції / Я. Мудрий / за заг.ред. М. Бойцуна, І. Грицяка, Я. Мудрого, Л. Прокопенка, О. Рудіка, В. Стрельцова. – К.: Міленіум, 2009.
17. Прокопенко Л.Л. Вступ до європейської інтеграції: навч. посіб. / Л.Л. Прокопенко. – К.: Міленіум, 2009.
18. Прокопенко Л. Л. Інституційна система ЄС: навч. посіб. / Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, Н. М. Рудік. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2018.
19. Рудік О.М. Вироблення політики та ухвалення рішень в ЄС: навч. посіб. – К.: Міленіум, 2009.
20. Цінності об'єднаної Європи. – К.: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013.
21. Хікс С. Політична система Європейського Союзу: пер. з англ. / С. Хікс. – Харків: Магістр, 2008.

Нормативні документи

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. – Режим доступу : <http://www.eurodocs.sdla.gov.ua>.

Додаткові

1. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 18-ї регіон. наук.-практ. конф. 13 трав. 2021 р., м. Дніпро/ за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2021.
2. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 17-ї регіон. наук.-практ. конф. 14 трав. 2020 р., м. Дніпро/ за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2020.
3. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 16-ї регіон. наук.-практ. конф. 16 трав. 2019 р., м. Дніпро/ за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2019.
4. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 15-ї регіон. наук.-практ. конф. 17 трав. 2018 р., м. Дніпро / за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2018.
5. Баркалова І.М. Теоретичні моделі розвитку європейської інтеграції у 40 – 70-х роках ХХ ст./ І.М. Баркалова. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86883/02-Barkalova.pdf?sequence=1>.
6. Європейська інтеграція на початку нового тисячоліття: довідник./ склад. А. М. Круглашов, І. Озимок, Т. С. Астапенко, В. В. Руссу. – Ч.1.Чернівці, 2010.
7. Європейська інтеграція та розвиток теорії державного управління : наук. розробка / авт. кол. : О. М. Руденко, В. Д. Бондаренко, І. В. Валентюк та ін. – К. : НАДУ, 2012.
8. Європейські інтеграційні процеси у ХХІ столітті: ключові тенденції, основні виклики та нові можливості: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 березня 2018 р.). - Київ: Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції. - 2018.
9. Кіш Є. Пошуки теоретичних моделей європейської інтеграції / Є. Кіш // Політ. менедж. – 2004. – № 6 (9). – С. 103 – 114.
10. Коваль Н. Реформування ЄС: потенційні наслідки для політики європейської інтеграції України/ Надія Коваль, Борис Зайцев. – Режим доступу: <http://da.mfa.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/AZ-Reforma-YES-cherven-2018-sajt-ukr.pdf>.
11. Краєвська О. Горизонтальні політики ЄС у системі спільних політик ЄС/ О. Краєвська// Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2017. – Випуск 42. –С. 75–83.
12. На шляху до європейської інтеграції/ ред.: А. Вонторський (ред.), С. Серьогін, В. Пузина, Т. Чубара. – Дніпропетровськ; Щецін: ВШАП, ДРІДУ НАДУ, 2009.

13. Пістракевич О.В. Інституційна система Європейського Союзу: становлення та розвиток в умовах розширення: автореф. дис... канд. держ. упр.: 25.00.01. – Івано-Франківськ, 2015.
14. Правові засади європейської та євроатлантичної інтеграції України: досягнення та перспективи: матеріали учасників заоч. наук.-практ. конф. (Львів, 31 жовтня 2017 року). – Львів: ННІПНУ «Львівська Політехніка», 2017.
15. Прокопенко Л.Л. Розвиток регіонального співробітництва України в контексті європейської інтеграції: монографія / Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва; за заг. ред. Л.Л. Прокопенка. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2008.
16. Савельєв Ю. Експертні та масові оцінки майбутнього Європейського Союзу в глобальному світі / Ю. Савельєв // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. – № 1. – С. 39 – 55.
17. Теорія та практика європейського врядування: навч. посіб. / Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва Н.М. Рудік. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2009.
18. Терницький В. М. Наднаціональні інституції Європейського Союзу в теоріях інтеграції : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнар. відносин. – К., 2006.
19. Трегуб О.І. Теоретичні засади європейської інтеграції / О. І. Трегуб // Грані. – 2013. – № 9 (101). – С.148-153.
20. Труш О.О. Історико-правові засади європейської політики безпеки й оборони / О.О. Труш, Є.М. Нікіпелова. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/1/05.pdf>.
21. Щербакова Ю. Цінності об'єднаної Європи : монографія / Юлія Щербакова. – К. : ВЦ «Академія», 2014.
22. Якименко Х. Відображення ідеї наднаціональності в історії європейської інтеграції / Х. Якименко // Вісн. акад. прав. наук України. – 2008. – № 1. – С. 251 – 261.
23. Яковюк І.В. Теоретичні основи європейської інтеграції / І.В. Яковюк // Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 2 (6). – С. 1-12.
24. International Relations and the European Union. // Edited by Christopher Hill and Michael Smith. – Oxford. – 2005.
25. Debates on European Integration. A Reader. // Edited by Mette Eilstrup-Sangiovanni. – New York 2006.
26. Derek Heater. The idea of European unity/ Derek Heater/ Derek Heater. – Leicester and London: Leicester University Press, 1992.
27. Environmental Policy in the European Union. Actors, institutions and processes. Second Edition. // Edited by Andrew Jordan. – London – 2005.
28. Łastawski Kazimierz. Od idei do integracji europejskiej. Od najdawniejszych idei do Unii 25 państw/ Kazimierz Łastawski. – Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, 2004.
29. The International Relations of the European Union. // Edited by Steve Marsh and Hans Makenstein. – England – 2005.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Представництва Європейського Союзу в Україні. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm
2. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>
3. Європейська інтеграція // Урядовий портал. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246396130&cat_id=223223535
4. Президент України: офіційне Інтернет-представництво. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>
5. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=248387631&cat_id=223223535
6. EU institutions and bodies. – Access mode: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_en.htm
7. EU facts and figures. – Access mode: http://europa.eu/about-eu/facts-figures/index_en.htm
8. EU law. – Access mode: http://europa.eu/eu-law/index_en.htm
9. Topics of the European Union. – Access mode: http://europa.eu/pol/index_en.htm
10. Treaty of Lisbon. – Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>